

Utsikt fra Bergheim i 1941. Langs Jonsvannsveien midt i bildet ser vi Åsvang skole til høyre, og uthuset på Voll forsøkgård ved Vegamot til venstre. Moholt kirke er midt i bildet malt i mørk farge. I bakgrunnen ser vi radiomastene på Tyholt. Foto: Sverresborg Trøndelag folkemuseum.

Elev på Åsvang skole under krigen

Av Alf Erling Selvik

9. april 1940

Om morgenen den 9. april 1940 gikk vi til skolen som vanlig – Annar Gomo og jeg, to andreklassinger. Vi hadde den lengste skoleveien av alle i klassen – fra Sæterbakken til Åsvang skole, ca. 3.5 km. Da vi var kommet litt forbi Høiset gård, kom et fly fra vest i lav høyde over oss. Vi så tydelig et stort kors under vingene. Det fløy også et fly lengre utpå Strindfjorden.

Vel fremme på skolen, så får vi beskjed av læreren om å komme oss hurtigst mulig hjem igjen. Det er nå krig i Norge! Det var altså et tysk bombefly som for og kretset over oss. Da var det bare å dra hjem, og skole ble det heller ikke på en lang stund, da tyskerne okkuper-

te hele skolen. 11. april gikk det rykter om at byen skulle bombes, og det ble rømming og evakuering fra byen. Folk strømmet oppover Strindaveiene i vårløsningen, og veien var både sporete og gjørmet. Folk tok med seg det nødvendigste. Flere dro på barnevogner, handvogner, trillebærer, sykler, og noen brukte bil. De tok inn på gårder og hytter langs veien oppover mot Jonsvannet. Jeg bodde i 2. etasje på Sæterbakken gård, og under oss krydde det av folk i stuene. Samme dag begynte tyskerne å kjøre bensinfat opp til Jonsvannet. Flere norske lastebiler var rekvirert og lastet med bensinfat og diverse annet. Så det ble det rene kaoset etter veien, og djupe hjulspor p.g.a. teleløsningen. Det var mye snø igjen etter vinteren det året, snøkanter etter brøy-

Flyfoto fra 1952. Følgende er nevnt i artikkelen: Åsvang skole (a), Bergheim (b), avholdslokalet Veiskillet (c), Kirkstua (d), Ormhaugen (e) og området Sæterbakken (f). Foto: Widerøes flyveselskap/NTNU UB

ting som gjorde veien smalere. Jeg husker at en bil lastet med bensinfat endte i grøfta ved gården Teslimyr, den sto på skrå i veikanten. Det viste seg at tyskerne hadde landet med en del fly på isen på Jonsvannet, og de trengte drivstoff¹. Bombing av byen ble det heldigvis ikke noe av da, og situasjonen roet seg. Så de aller fleste evakuerte dro etter hvert tilbake til heimene sine.

På flyttefot

På høsten ble det skole igjen, annenhver dag tre dager i uka. Det betød en omflakkende skoletilværelse med bytte av lærere og klasserom – hvis en kunne kalle det klasserom, for det var vanskelig å finne høvelige klasserom i Åsvangområdet. Først ble det skole hos frk.

Anna Dybvad oppe på Bergheim. Der satt vi rundt et stort rundt bord i den store stua og med stor lampe over bordet som belysning. Deretter ble vi flyttet til Kirkstua, et hus på den andre siden av veien forbi Moholt kirke, og det bestod av to rom. Vi hadde skole i det ene rommet. Det andre ble brukt til å oppbevare likkister før begravelser, og det ryktes om hvem som lå der. Vi var ikke så lenge i de lokalene. Neste stopp var avholdslokalet Veiskillet ved veikrysset Vegamot (Veiskillet)². Vi hadde skole i et rom rett under telefonsentralen i Strinda³, som var i 2. etasje, og fra den hørte vi ringing og kiming dagen lang.

Klassen vår bestod den gang av ca. 15 elever, og det var også en parallellklasse. De fleste

¹ Tyskerne brukte Jonsvannet som flyplass fram til 24. april. Se artikkelen «Operasjon Jonsvannet 1940 og 2004» av Major Roar Glenne i Årbok for Strinda historielag 2005.

² Lokalet Veiskillet ble bygget i 1896 av Strinda avholdslag. Krysset mellom Jonsvannsveien, Brøsetveien og Steinanveien ble kalt Vegamot – og også Veiskillet etter lokalets navn. Nå er Vegamot navnet på gaten fra der Åsvangvegen og Gamle Jonsvannsveien starter til rundkjøringene i Jonsvannsveien.

³ Strinda telefonselskap hadde sin hovedsentral i 2. etasje. Dette var et privat telefonselskap opprettet i 1897. Telefonselskapet ble innløst av Televerket i 1937.

av lærerne ved skolen var inno­m vår klasse og underviste. Vi hadde noen vikarer som ikke var lærere, som bare passet på oss, da det var lærermangel en stund. De faste lærerne var Margit Hagen, Tormod Tvette, Gilbert Bjørnebo, Lovise Bakk, og noe senere kom Sverre By flyttende fra Ranheim skole. Vår klasse hadde for det meste Tormod Tvette gjennom krigsårene. Vi begynte alltid skoledagen med en sang. «Den fyrste song eg høyra fekk» ble mye sunget, og den kan jeg ennå.

Tilbake på skolen

Bygningene på Åsvang skole bestod den gang av et nyere bygg med fire klasserom og med sløydsal i kjelleren. Dessuten var det en gammel bygning med tre klasserom og et uthus med vedbu og utedo⁴. Etter hvert fikk vi igjen de tre klasserommene i den eldste bygningen. Når et friminutt var over, stilte vi opp foran trappa før vi fikk gå inn. Tyskerne hadde fortsatt den nyeste bygningen. Det virket som om de også hadde undervisning, for som oss hadde de friminutt og stilte opp foran trappa si. Jeg husker en episode: Et tysk befal kom ut på trappa og ropte til soldatene: «Still gestanden!» Vi gutter ved vår trapp ropte: «Kåinjstaur» tilbake, og dette ble tolerert første gang. Så var det oppstilling igjen noen dager senere, med ropet «Still gestanden», og vi ropte «Kåinjstaur». Da kom befalingsmannen ned fra trappa bort til oss og var meget streng. Han sa noe på tysk som vi ikke forstod, men det var vel noe som betød at vi måtte holde munn.

Som brensel på skolen ble det brukt både ved og brenntorv. På høsten ble tørr torv brakt til skolen med hest og vogn fra ei myr oppe ved Lohove og tippet foran et vindu ved vedbua. Da måtte vi gutter være med og få torva

i hus. Noen av oss lempet torvflaka inn gjennom vinduet på uthuset, og noen var inne i vedbua og stablet. Jeg husker at vi var ganske så støvete etter ei slik økt, så vi hadde nok trengt en dusj. Men på den tida visste en ikke hva en dusj var for noe, og gymsal var også et fremmedord.

Vi er fortsatt i gamlebygget og har klasserom i 1. etasje, og i et friminutt springer vi og leker - og regnkepet til Laila Sæter blir spjæret. Jentene sladrer selvsagt til læreren når vi kommer inn, og lærer Bjørnebo var i ferd med å irectesette 3 gutter som var utpekt nede i skammekroken ved døra. Da kommer plutselig brannsjef Vargdal i hirduniform inn døra på branninspeksjon. Han ser episoden og sier til læreren: Ja, du holder på å stramme opp, ja. Læreren svarte ja. Ja, det trengs en gang iblant, svarte Vargdal. Han gikk bort til ovnen, åpnet ovnsdøra og kikka inni, klaska igjen døra og for ut av klasserommet i full fart.

Som tidligere nevnt, hadde vi den lengste skoleveien og kom som regel i tidligste laget til skolen om morgenen. Vaktmesteren var en snill mann, og på vinterstid slapp han oss inn i klasserommet, så vi fikk varmet oss. Utover krigen ble det etter hvert dårlig med skotøy, så på vinters tid strikket mor tykke labber og sålet dem med tøystoff. De var ofte våte når vi kom fram til skolen, og da ble de hengt til tørk på skjembrettet ved ovnen. Det var flere som hadde slike labber, og da luktet det sau i klasserommet. Pga. rasjonering var det også dårlig med mat enkelte ganger. Matpakken bestod av kjøpt surdeigsbrød med noe mellom skivene, kanskje bare dårlig margarin. Noen av jentene i klassen kom fra gård, og de hadde hvitere brødskiver. Det hendte at vi fikk byttet til oss noen av dem. De jentene hadde vel vært

⁴ Se artikkelen «Trekkt fra Åsvang skoles historie» av Ingvar Lånke i Årbok for Strinda historielag 2004.

Åsvang skole i 1952. Vi ser i midten "gammelbygget" fra 1881, påbygd i 1911. Denne bygningen ble restaurert i 2002 – 2003. Til venstre er «nyskolen» fra 1927. Uthuset er også fra 1881. Læreren hadde lærerjord – dette var en del av lærerens lønn. Lærerjorda ved Åsvang var på 18 mål. Til høyre for uthuset ser vi skolehagen og vaktmesterens kjøkkenhage. På kortenden av uthuset er dørene til jente- og guttedoene. I "gammelbygget" var det helt fra 1881 leilighet for lærer og for lærerinne i 2. etasje – læreren i vestre del (høyre del). I tillegg hadde vaktmesteren leilighet i 1. etasje bak inngangen til venstre.

Foto: Widerøes flyveselskap/NTNU UB.

på Mølla til Blekkan ved Jakobsli på luringa og fått malt noe korn, antar jeg⁵.

Etter pålegg fra myndighetene måtte vi drikke en skvett tran. Tranflaska stod som regel på kateteret til læreren. Alle hadde med seg et lite eggeglass, og da var det å gå én etter én og få fylt i glasset av læreren, og det var ekte tran med skikkelig transmak. Så vi rynket litt på nesen. Til jul et år fikk vi utdelt en svensk pakke med diverse spisende, som rosiner, kjeks og tørket frukt. Min pakke var gitt av svenske ASEAs, og det ble også sendt takkekort for gaven. Et par ganger var vi utkommandert til å plukke kjerringrokk i Dragvollområdet og innover mot Bekken – det ble sagt at plantene skulle sendes et sted for å bli til medisin.

Påfunn

Etter hvert fikk vi tilbake klasserommene våre i nybygget da tyskerne flyttet i brakker ved

Ormhaugen⁶. Vår klasse hadde rom i 1. etasje ved siden av lærerværelset. I starten av langfriminuttet fikk vi sitte inne og spise maten vår. Uten å tenke over det begynte vi guttene å etterligne flyalarmsignalet, og plutselig kom frøken inn døra og beordret oss til kjelleren, for det var flyalarm, sa hun. Sløydlokalet var tilfluktsrommet, og der gikk det an å titte ut gjennom en glugge. Han som sto og så ut, så at det gikk folk på vegen. Etter ei stund sa ei av jentene til frøken at det var guttene som hadde laget «flyalarm», og da bars det opp i klasserommet igjen. Men det var flyalarmsignal et par ganger fra Ormhaugen, som lå like nedenfor skolen, og da var det bare å springe ned i kjelleren.

Neste gang vi møtte på skolen, ble vi gutter innkalt på lærerværelset og fikk formaning om at dette med flyalarm ikke måtte gjenta seg. En dag vi gikk heim fra skolen i flokk

⁵ Se artikkel av Agnar Auran om Jakobsli mølle i Årbok for Strinda historielag 2006.

⁶ Tyskerne hadde luftvern batteri på Ormhaugen. Se artikkelen «Strinda i krigsårene. Tysk militær aktivitet 1940 -1945» av Knut Sivertsen i Årbok for Strinda historielag 2003..

og følge, stoppet vi og studerte et røykfat som stod utplassert på Angelltrøjordet nesten oppe ved Høiset gård. Slike fat stod utplassert med en viss avstand langs veiene på Strinda for å røyklegge ved et eventuelt flyangrep. En av oss fiklet med en kran - det kom ut røyk, men vi fikk ikke stengt igjen. Da skal jeg si det ble fart på flokken, men vi hørte aldri noe mer om det.

Skolehage

VI drev ikke bare med «gærnskap» under krigen – det var noe som het skolehage, og den var vi med og stelte i. Skolehagen ved Åsvang skole lå i retning Vegamot, og nå er det barnehage der den lå, Åsvang barnehage. På våren var vi med og opparbeidet bedene og sådde forskjellige vekster. Når så ugresset kom, var vi med og lærte oss lusing. De av oss som hadde skolehage heime, fikk utdelt frø på skolen. Vekstene vi sådde var mai-nepe, gulerotter, reddiker og sukkererter, til og med kålplanter. Og hagen stelte vi godt med. På høsten kom en lærer og inspiserte hagebrukene våre, og den som hadde orden her, fikk utdelt Norsk skolehageforbunds diplom for vel utført arbeid. Et sånt diplom har jeg ennå, og der heter jeg Alf Olsen.

Jeg kan huske at vi gruet oss for hjemveien mange ganger, og når det brygget opp til kraftig regnvær eller snøstorm, følt det veldig langt. Og skolebuss fantes heller ikke på den tiden. Snaustrinda var beryktet for at det noen ganger kunne blåse kraftig på vinters tid, og veien kunne bli blokkert av store snøskavler som ble blåst opp, særlig i Ramstad/Stokkbekkenområdet. «Klæutstyret» vårt var nedslitt og preget av krigen, og kanskje ikke så vindtett heller. Jeg husker at ei lærerinne sa til oss at det gjorde ikke noe om en hadde lappede klær, bare de var rene.

Elevene fikk diplom for skolehagen.

Fra 5. klasse hadde vi gutter tresløyd, hvor sløydlærer Øystein Vasseljen lærte oss hvordan en brukte kniv, høvel og tommestokk ved høvelbenken. Det ble laget forskjellige trefring, fra brødfjøl til fugekasser.

Sykdom

Under krigen var det også en del skumle sykdomsfarer som oppstod på Strinda. Jeg husker noen spredte tilfeller i vår skolekrets hvor voksne ble angrepet av difteri, skarlagensfeber, tuberkulose og poliomyelitt. Vi elever ble også et år vaksinert mot difteri på skolen. Influensa fikk jeg et par ganger på vinteren og måtte holde senga, og den ble kurert med kamferdråper og Globoid.

Noe sånt som legesenter fantes ikke på Strinda den gang. Og ble noen alvorlig syke, kunne de henvende seg til legene ved Reit-

Potetopptak på jordet ved Åsvang skole i 1939. Vi ser Bergheim gård i bakgrunnen. Foto: Schrøderarkivet, Sverresborg Trøndelag folkemuseum

gjerdet asyl og få hjelp der. Ved meget alvorlige tilfeller tok legene der hjemmebesøk også – ellers var det å søke lege i byen.

Fritidsaktiviteter

Fritidsaktiviteter om vinteren var for det meste skirenning og hopping i bakkene rundt Sæterbakken. Det måtte vi legge til rette for selv. Vi arrangerte skirenn i området, og da gikk vi opp løypa først og merket den med kreppapirstrimler. Både jenter og gutter deltok, og hver deltaker laget sitt eget startnummer for å henge på brystet. Tidtakingen ble gjort med vekkerklokke som var smuglet ut av huset. Skulle vi gutter lage oss et nytt spretthopp, var det å lure seg inn i nærmeste fjøs og låne frauspaden, og når hoppet var ferdigbygd, var det lysebrunt! Skiutstyret var det også så som så med, husker jeg – dårlige bindinger og utslitte sko m. m.

Presten Karl Johan Buhaug startet en KFUM-forening som fikk navnet Brøyteren, og møtene ble holdt i avholdslokalet Veiskillet på Vegamot. Og der stilte en hel del gutter fra forskjellige klasser på skolen opp og var med på det som foregikk av bønn, sang og musikk. Tre somre på rad var vi med på gutteturer, og da sammen med foreninger fra byen. Her ble det spilt fotball om dagen, og det var leirbål med sang om kvelden. Første år dro vi med båt til Venneshamn i Verran, så til Hovin skole i Gauldalen, og tredje sommeren var vi på Tanemsflata i Klæbu.

Utflukter hadde vi også – bl.a. en «huff og gruetur» til skoletannlegen i Strinda på førstegangsundersøkelse. Lokalene den gangen lå ute på Ilevolden i byen – derfor trasking og trikking. En annen gang gikk vi fra skolen og helt ned til Domkirka for å ta

Barnetoget 17. mai 1945. Foto: Schrøderarkivet, Sverresborg Trøndelag folkemuseum.

den nærmere i øyesyn, og den som var sprek, fikk lov til å gå opp den lange, mørke, trange trappa opp til tårnet for å se på utsikten over byen.

«Potetferie» hadde vi også om høsten, og da kom gårdbrukerne og spurte oss elever om plukkehjelp. Potetopptakeren ble trukket av hest, og potetene i radene ble spredt nedover åkeren. Når vi plukket, var vi to sammen på lag, og det var flere lag nedover åkeren med passe mellomrom. Vi plukket da store poteter i ei bønne og små i ei anna bønne - og tømte fulle bøtter i bikkvogner og kasser. Belønning var alle måltider og en slump penger, så vi ble veldig rike.

17. mai 1945

17. mai i fredsåret 1945 møtte klassene tidlig opp på skolen, for da skulle vi stille i

17. maitoget i byen for første gang. Først gikk vi til Moholt-kirka og overvar en seremoni der. Deretter marsjerte vi til byen - mener å huske at vi benyttet en snarvei ovenfor kirka som gikk bort til Jonsvannsveien ved Moholt Trafostasjon. Så marsjerte vi videre langs den tidligere fangeleiren ved Eberg, og der var det noen «restfanger» som vinket til oss. Vi i de øverste klassene byttet på å bære skolens fane nedover til byen, Jeg husker det var kraftig vind som tok tak i fanen, så det ble mange bytter av bærere. Men vi kom da oss til byen og sluttet oss til de øvrige skolene ved Katedralskolen. Flere byskoler stilte med egne musikkorps, men Åsvang skole hadde ikke startet med musikkorps ennå. Det må sies at det ble et historisk 17. mai-barnetog i fredsåret, da det ikke hadde vært noe barnetog i krigsårene. Langs marsjruta var det stappfullt med folk, utstyrt med flagg og diverse,

som heiet og skreik og vinket til oss. Hvordan vi kom oss heim igjen, husker jeg ikke. Busstilbudet var også skralt som følge av krigen, men etter hvert overtok Styrker Melbye, som kjørte Jonsvannsruta, noen tyske busser, deriblant en «Opel Blitz» med trebenker til å sitte på. Den ble på folkemunne kalt for «kirka».

I fredsåret ble det på høsten gått fredsmarsj.

Løypa var å gå fra skolen og langsetter Jonsvannsveien til Stokkbekken og tilbake. For den bragden fikk vi Fredsmarsjmerker, og det var stor stas den gangen.

*Alf Erling Selvik, f. 1931,
har vært ansatt 44 år i NSB som
lokfyrbøter, lokfører og lokleder.*

Elevene i de 2 årgangsklassene på Åsvang i 1946.

1.rekke fra venstre: Inger Lorentsen, Eva Hoff, Mildrid Størseth, lærer Tormod Tvete, lærer Sverre By, Herdis Faaness, Kjellrun Bjørnstad, Hildur Hågensen.

2.rekke: Rigmor Johansen, Sigrun Faaness, Sigrid Nilsen, ukjent, ukjent, Jøronn Furueth, Laila Sæther, Margrete Kjærran, Mildrid Lurvik, Ragnhild Jervan.

3.rekke: Ragnar Hoel, Helge Trøan, Finn Sivertsen, Bjarne indergård, Odd Hjelle, Hans Hagen, Øyvind Wold, Annar Gomo, Finn Johannessen, Svein Bråtteng.

4.rekke: Alf S. Olsen, Asbjørn Kilås, Bjarne Holden, Tom Johansen, Hans Vige, Sverre Abel.

Foto: Schrøderarkivet, Sverresborg Trøndelag folkemuseum.